

Geç Tunç Çağı'nda Milet Milawanda

Doç. Dr. Derya Yılmaz

Konum

- Aydın İli Didim İlçesi Balat Köyü yakınında bulunur. Kentin adı Latince Miletus Hititçe Millawanda olarak bilinir. Büyük Menderes Nehri'nin (Meander) hemen ağzına yakın deniz kıyısında bir liman şehridir. Büyük Menderes'in alüvyonlarıyla limanı dolduğu için günümüzde yaklaşık 10 km denizden içeridedir.

Millawanda olarak tanımlanan Milet Güneybatı Anadolu'da bir sahil kentiydi ve Menderes vadisinin sonundaydı. Bilim adamları, klasik Milet kentini Hitit kenti Millawanda ile özdeşleştirir. Millawanda'yı, çoğunlukla ticari nedenlerden ötürü bu kadar önemli kılan konumuydu, çünkü Küçük Asya'nın içlerine kolayca ulaşmanın tek yolu Menderes vadisinden geçiyor. Millawanda'nın Ege dünyasıyla iletişim kurmasını sağlayan aynı yerd.

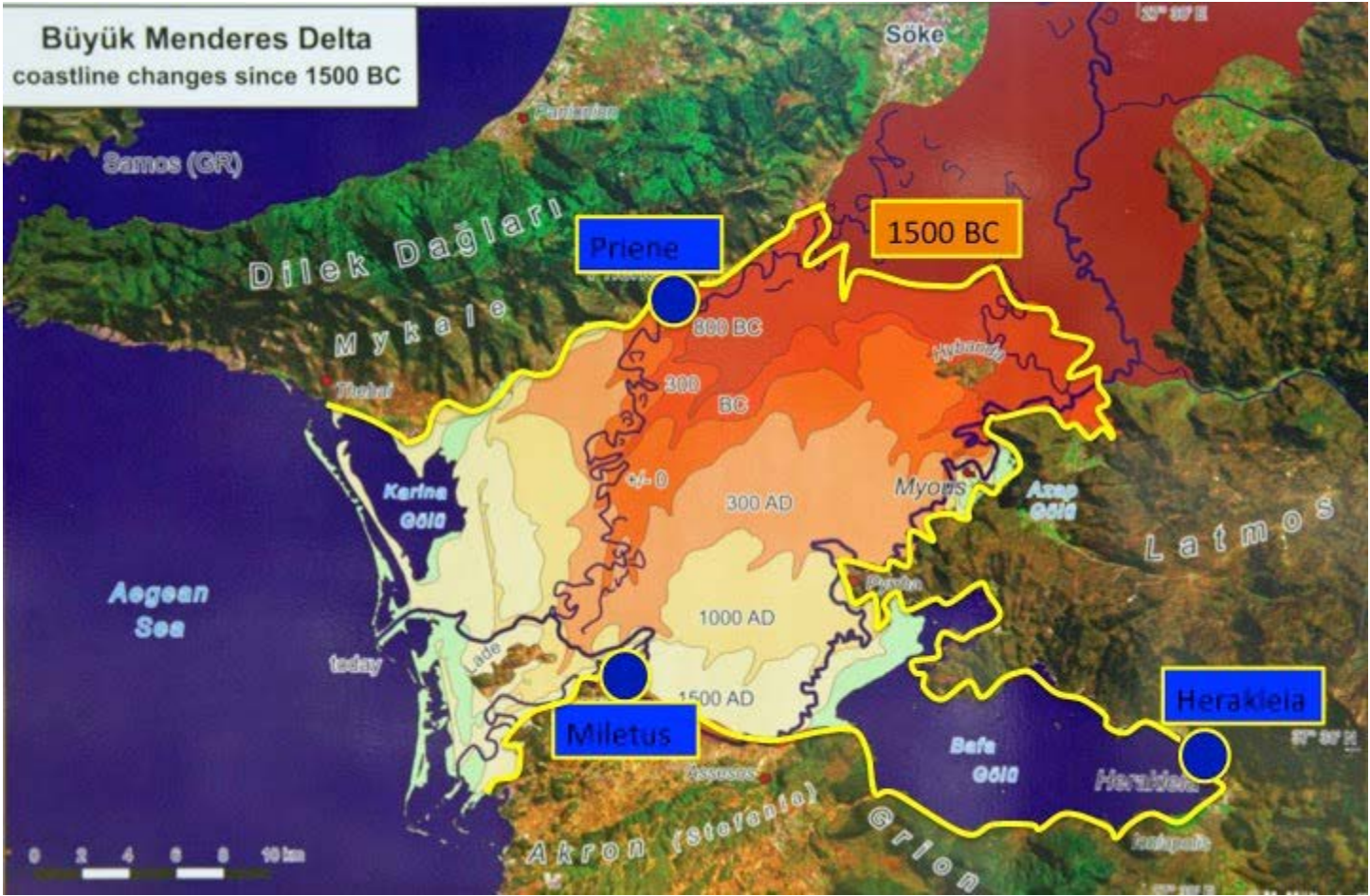
- Milet'in yerleşim izleri Geç Kalkolitik Çağ'a kadar uzanmaktadır.
- Tunç Çağı'nda en eski mimari, M.Ö. 18.-15. yy arasında Minos yerleşimidir daha sonra M.Ö. 15.-14. yy.'larda Miken yerleşimi ve Değirmendere'de bir nekropol alanı vardır. M.Ö. 13.-12. yy 'da oldukça güçlü bir yerleşim yeridir.

Kazı Tarihçesi

1994-2004 Minos ve Miken Dönemi kazıları, Prof. Dr. Wolf-Dietrich Niemeier,

2014 - Prof. Christof Berns, Hamburg Üniversitesi.

Kentin örnek modeli H. Schleif ve K. Stephanowitz tarafından 1968'de yapılmıştır.

- Geç Tunç ağı'nda Millawanda'nın klasik kentin kurulduğu büyük yarımada da değil, bir adada veya küçük bir yarımada üzerinde bulunduğunu gösteren güçlü kanıtlar vardır.
- Yalnızca nekropol, iç kısımda, Değirmentepe'de bulunuyordu. Millawanda'da, yapılan kazılarda Tunç ağı'na ait üç mimari kat bulunmuştur:
 - 1. Mimari Kat M.Ö. 1700-1450,
 - 2. Mimari Kat M.Ö. 1450-1300
 - 3. Mimari Kat MÖ 1300-1100

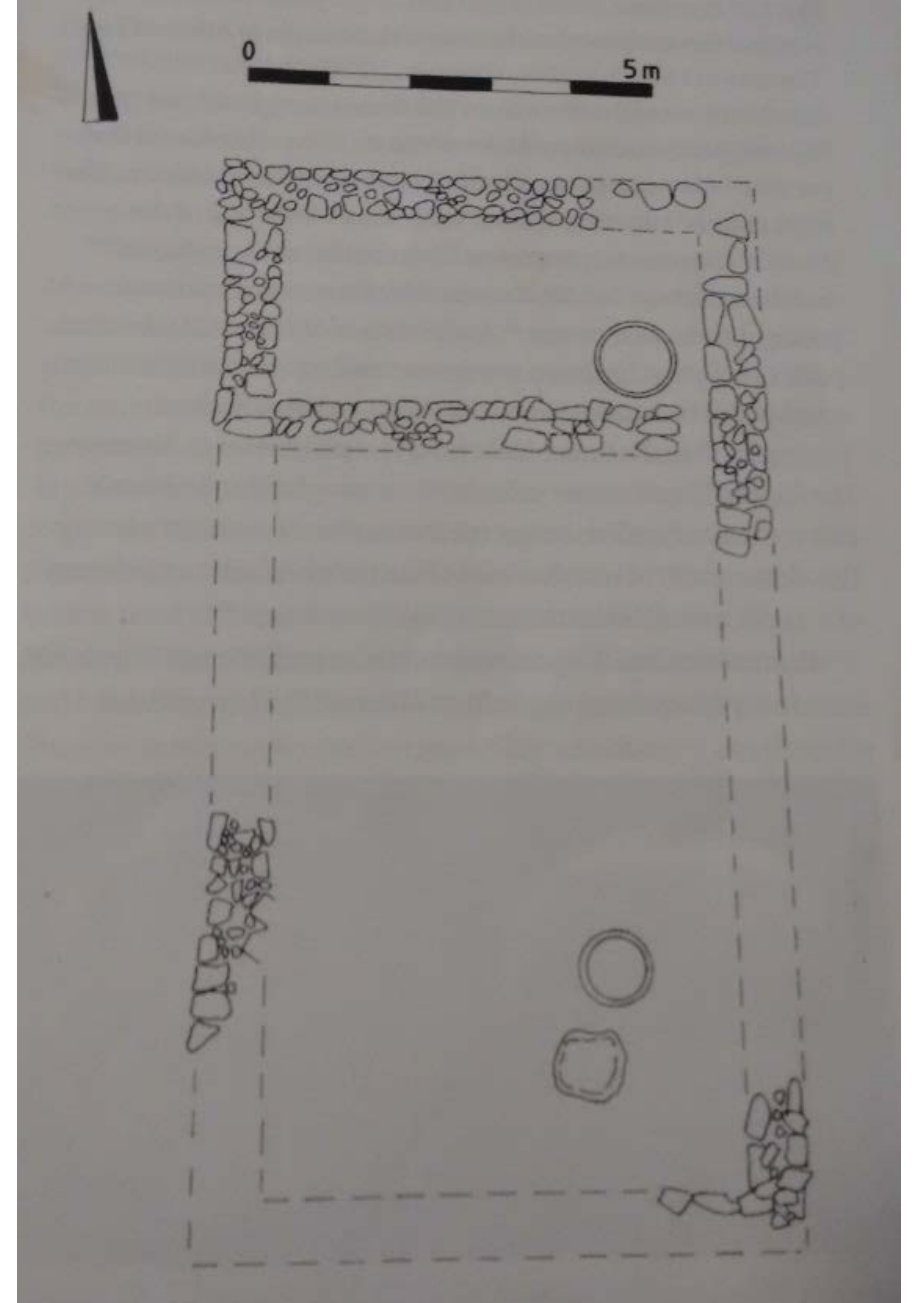
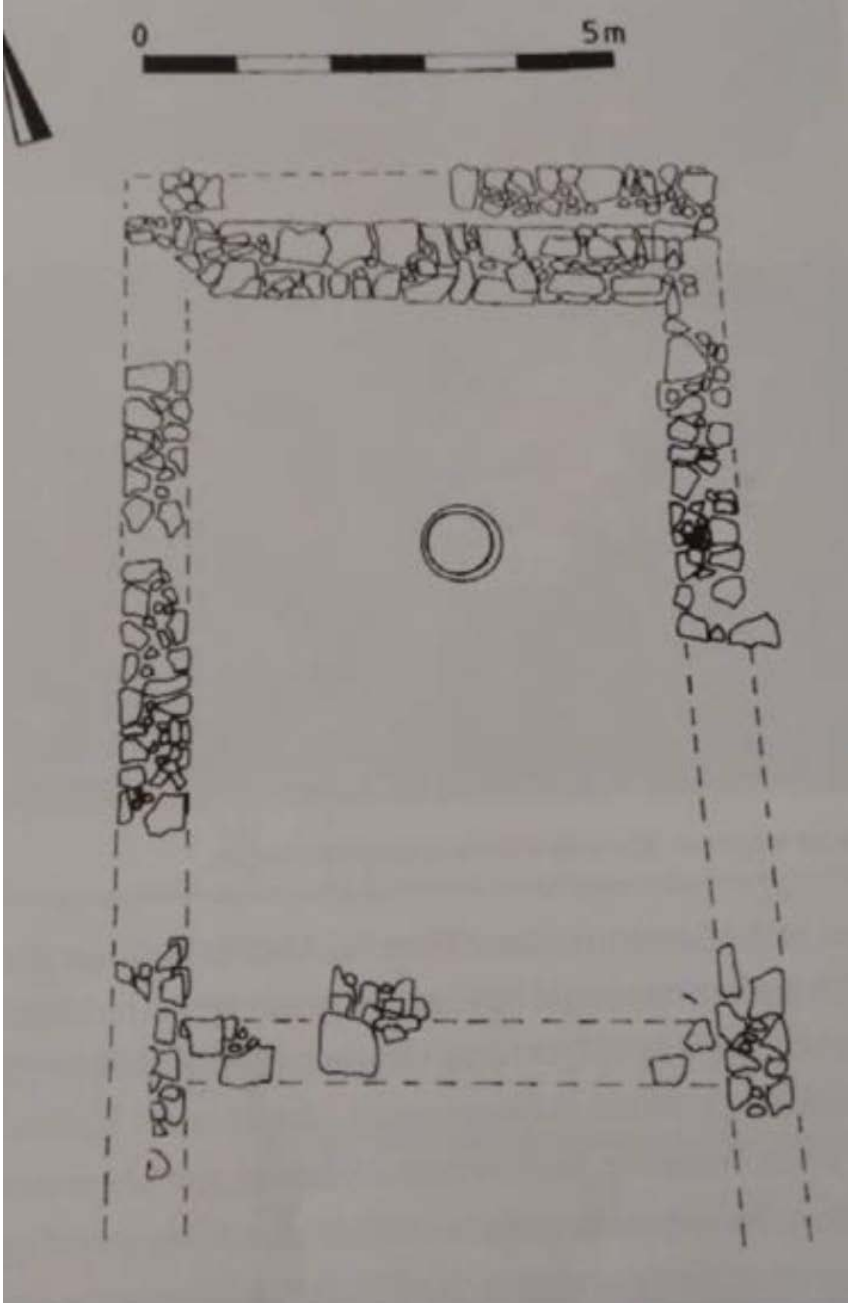
1. Mimari Kat M.Ö. 1700-1450

- Milet Tunç Çağı'nda, Miken Dönemi öncesinde Minos varlığı vardır. Minoslular Girit'te bulunuyorlardı, ancak çok sayıda kolonileri ya da en azından Ege'de kontrol ettikleri yerleri vardı. Ege'nin metal kaynakları çok sınırlıydı, bu da Minosluları başka potansiyel kaynakları aramaya yöneltti. Anadolu, metal bolluğu nedeniyle mükemmel bir yerdi. Özellikle Milet, oradan Anadolu'nun iç kısmına ulaşılabilirdi için ideal bir yerdi. Bu, Millawanda'nın rolünün Ege ve Anadolu dünyaları arasında bir geçit olarak izlenebilir olduğu en erken dönemdir. Millawanda'da, Minos çanak çömleklerinin yanı sıra iki mühür ve bir mühür baskısı bulunmuştur. Bu dönem Miletus'un bir Minos kolonisi olduğu şeklinde yorumlanır.
- Millawanda'da Girit, Doğu Akdeniz ve Anadolu'da MÖ 15.yy.'daki diğer yıkımlarla eşleşen bir yıkım katmanı vardır. Bu yıkımların nedeni bilinmemektedir. Pek çok bilim insanı, bu yıkımların Mikenlerin saldırılarının bir sonucu olduğunu öne sürmüşlerdir. Olasılıkla M.Ö. 14. yüzyılın ilk yarısında Millawanda dahil tüm Ege'de kültürel açıdan güçlü bir Miken varlığı vardır.

2. Mimari Kat M.Ö. 1450-1300

- Millawanda'da Miken varlığı olup olmadığını anlayabilmek için yerel olarak üretilen çanak çömleklere bakılabilir. Millawanda'da yerel olarak üretilen çanak çömlek neredeyse tamamen Miken türlerindedir. İkinci Yapı evresinde çanak çömleklerin yüzde 95'inin Miken karakterinde olduğunu göstermektedir.
- Millawanda'daki mimari söz konusu olduğunda, Yunan anakarasındaki evlere çok benzeyen iki farklı türde iyi korunmuş iki ev var. İlk tip için Mycenae ve Tiryns'de paralellikler var. Ancak Anadolu'da bu tip mimari Orta Tunç Çağı'nda Beycesultan'dan bilinir.
- Aynı şey ikinci tip ev için de geçerli. Bu tür bir ev, MÖ 18. yüzyıl civarında Troya'nın (VI) başlarında görülür. Ancak bu evin ocağı, Mycenae ve Tiryns'teki evlerdeki kil ocaklarla karşılaştırılabilir.

A ve B evi planları

B evinin kil ocağı

- Dikkate değer bir özellik, Millawanda'da kazılan fırınların sayısıdır. Şimdiye kadar sekiz çömlek fırını bulundu. Bu tip fırınlar hem Yunanistan'da hem de Anadolu'da mevcuttur. Bu fırın yoğunluğu, Tunç Çağı Ege'sinin en büyüklerinden biridir ve Millawanda'nın o zamanlar önemli bir çömlek üretim merkezi olduğunu göstermektedir.

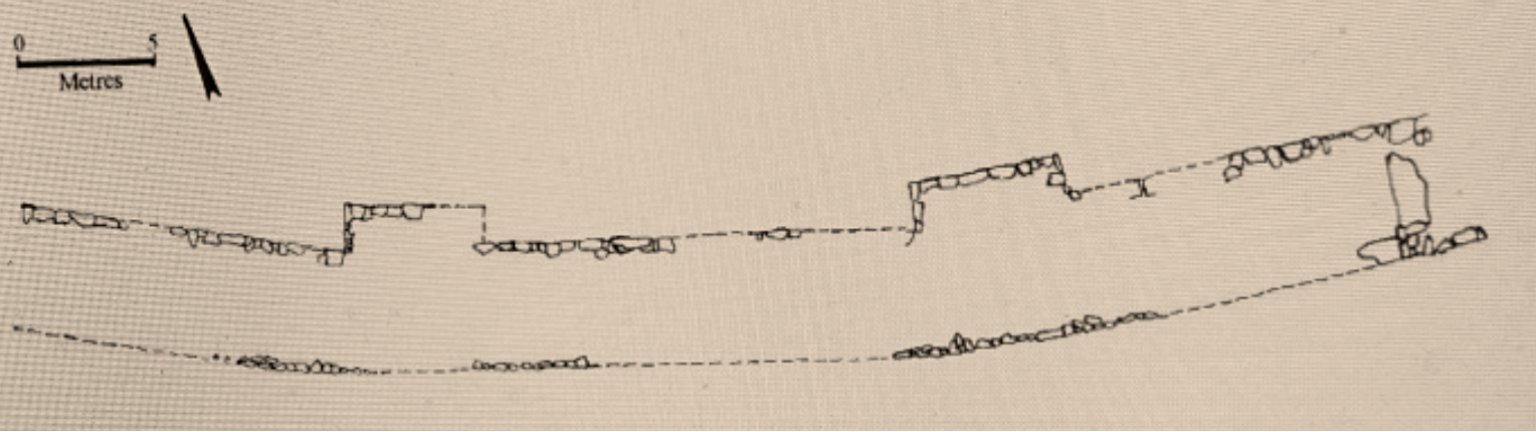

İkinci yapı katına ait E ve F Fırınları

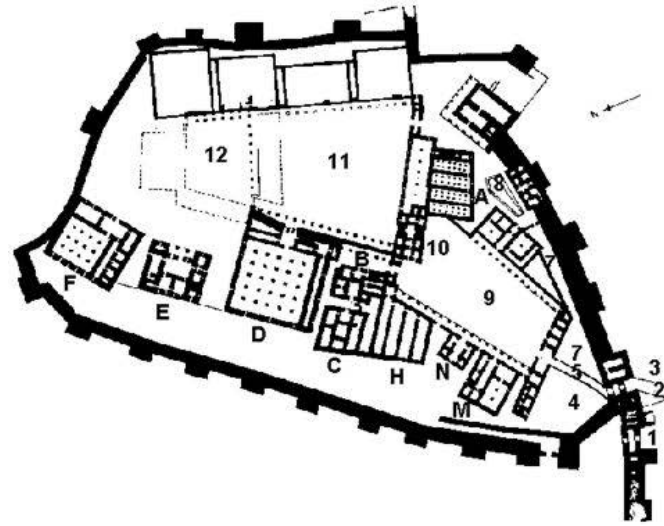
- Millawanda için ikinci yapı katı, 14. yüzyılın sonlarında büyük bir yangınla yıkımla sona ermiş görünüyor. Bu yıkımdan sonra arkeologlar, Millawanda tarihinde ilk kez bir savunma duvarı buldular. Bu duvarın inşa yöntemi Miken duvarlarından ziyade Anadolu savunma duvarları ile daha fazla ortak yönü sahiptir. Hatta savunma duvarı Hattuşa'da kullanılanla aynıdır. Bu savunma duvarı, II.Mursili'nin, yıllıklarında Hatti'nin batıdaki hakimiyetindeki bazı problemlerden bahseder. Bu olaylar, saltanatının başında meydana gelmiştir. Görünüşe göre Arzawa, Ahhiyawa ve Millawanda arasında bir ittifak kuruldu. Oldukça bozuk olan metinden anlayabildiğimiz kadarıyla, Millawanda'nın daha önce Hatti'ye tabi olduğu, ancak şimdi bağıllığını Ahhiyawa kralı yönünde değiştirdiği anlaşılıyor. Mursili, şehri fethetmek ve Hatti'nin kontrolüne geri getirmek için Gulla ve Malaziti adlı iki general gönderdi.

Murşili Anallerinden :

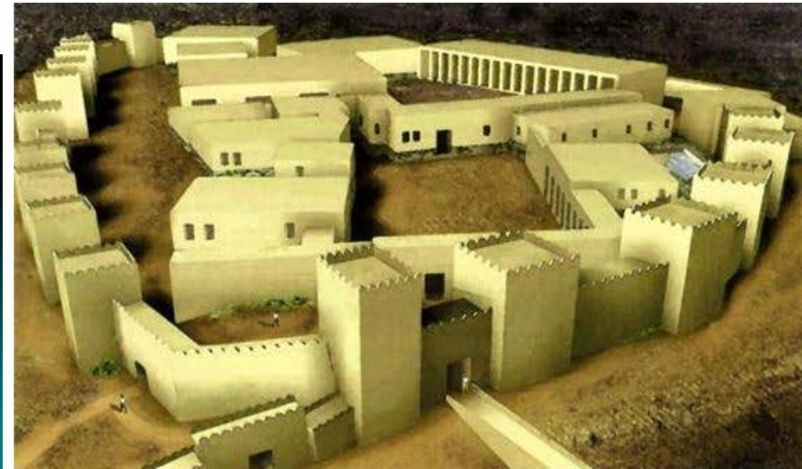
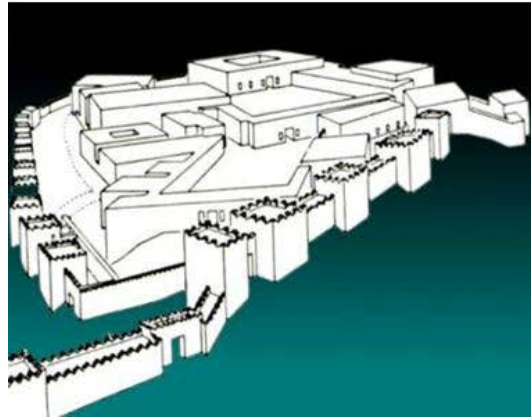
Bahar geldiğinde, [çünkü Uhha-ziti, Ahhiyawa Kralı] ve [...] Millawanda ülkesinden Ahhiyawa Kralı'na [Ben, Majesteleri...] ve [gönderdim] Gulla ve Mala-ziti, piyade [ve savaş arabası] [Millawanda topraklarına] saldırdılar]. Sivil tutsaklar, sığırlar ve koyunlarla birlikte esir aldılar [ve onları Hattuşa'ya getirdiler].

Milet ve Boğazköy/Hattuşa
Büyükkale savunma duvarı

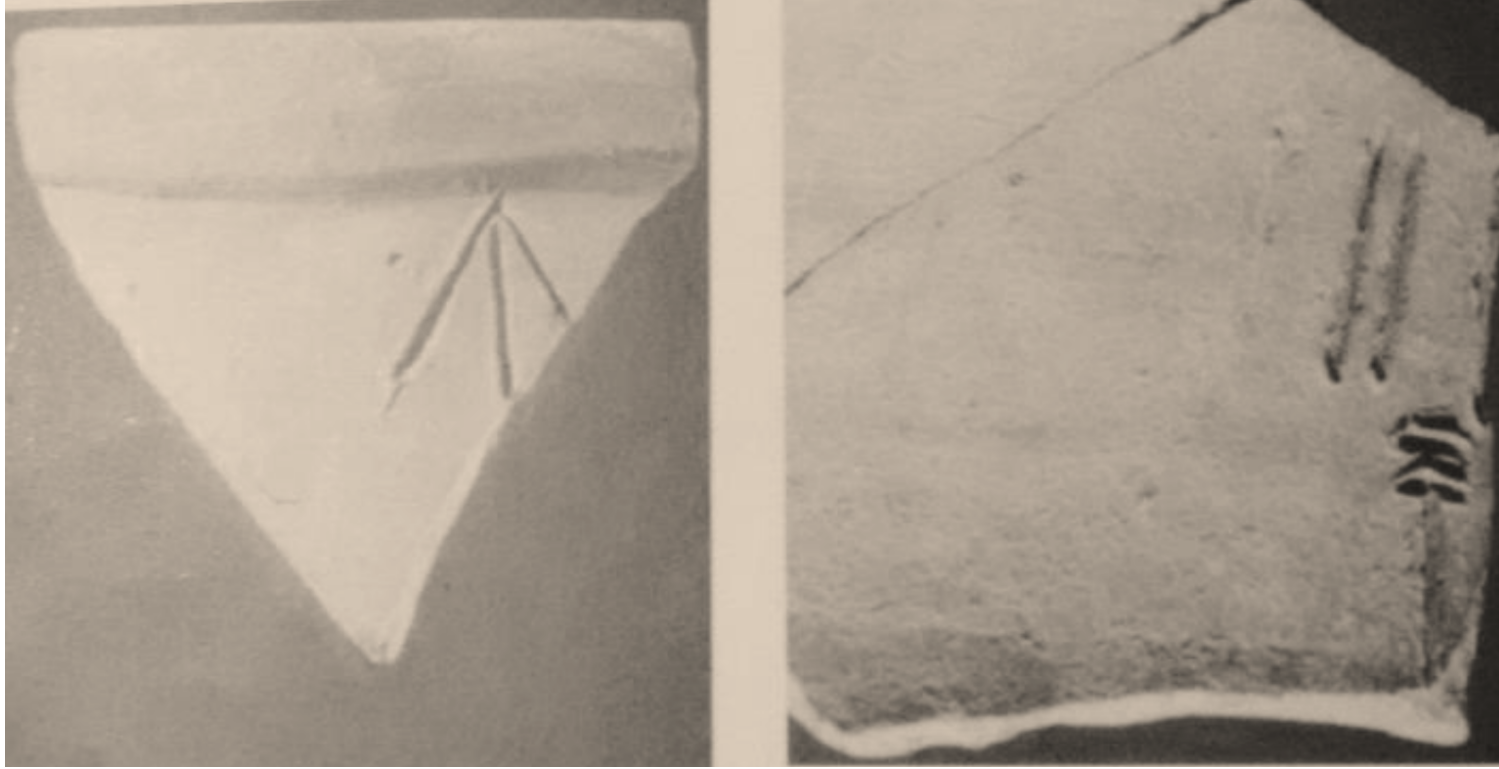

Akropol
Plan ve Restitüsyon

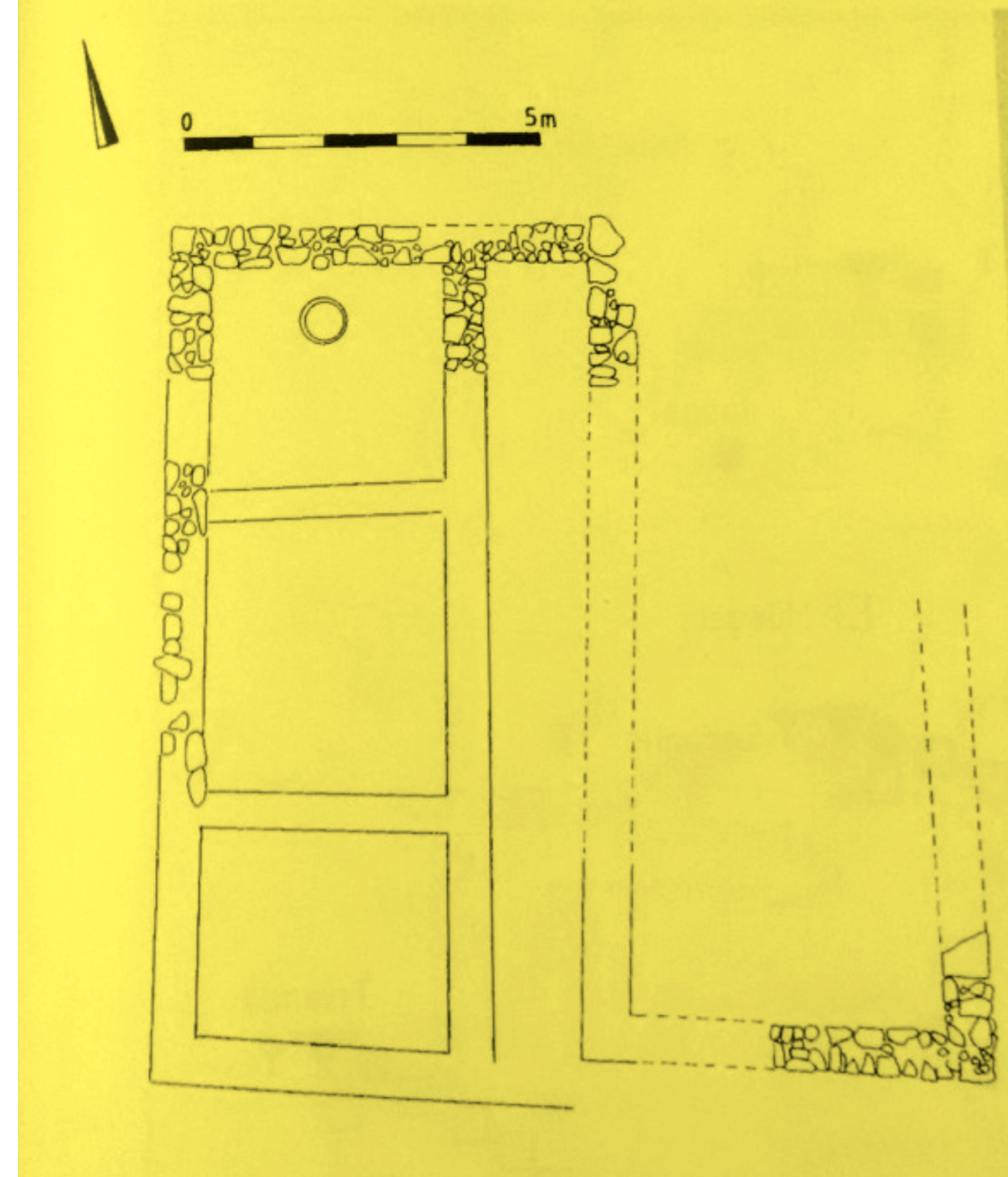
- Miletos/Millawanda'daki mimari dikkate alındığında III. Evrede şehir surlarında görülen kazamatların Boğazköy ana kent duvarlarında görülen çift kazamatlar ile Hitit mimarisini karakterize ettiği görülmektedir. Kıta Yunanistan'daki durum incelendiğinde ise Miletos'taki gibi kazamatlı duvarlar Tiryns kentinde de görülmektedir. Aşağı sitadelin doğu surlarında on üç, batı surlarında ise on iki adet oda açığa çıkartılmıştır ve üzerlerinin tonozla örtüldüğü anlaşılmaktadır.

- Üçüncü yapı katında, önemli bir kanıt olarak pişirilmeden önce üzerine Linear B işaretlerine benzer işaretlerle yapılmış küp parçaları bulunmuştur.

Muhtemelen Linear B işaretleri bulunan yerel kilden küp boyun parçaları

- Bu iki işaret Linear B ise, kullanımları olağandışıdır. Kil kaplara kazınmış bilinen başka hiçbir Linear B işareti yoktur. Bu dönemden itibaren, kazı ekibi Millawanda'da Argolid'den çanak çömlek ithalatı buldular ve Millawanda'dan Miken çömlekleri Tiryns'e ihraç edilmiş gibi görünüyor.
- Bu katmanın mimarisine gelince, sadece bir ev iyi korunmuştur. Söz konusu ev büyük olasılıkla Ege Dünyası'nda "koridorlu ev" adı verilen bir ev tipidir.

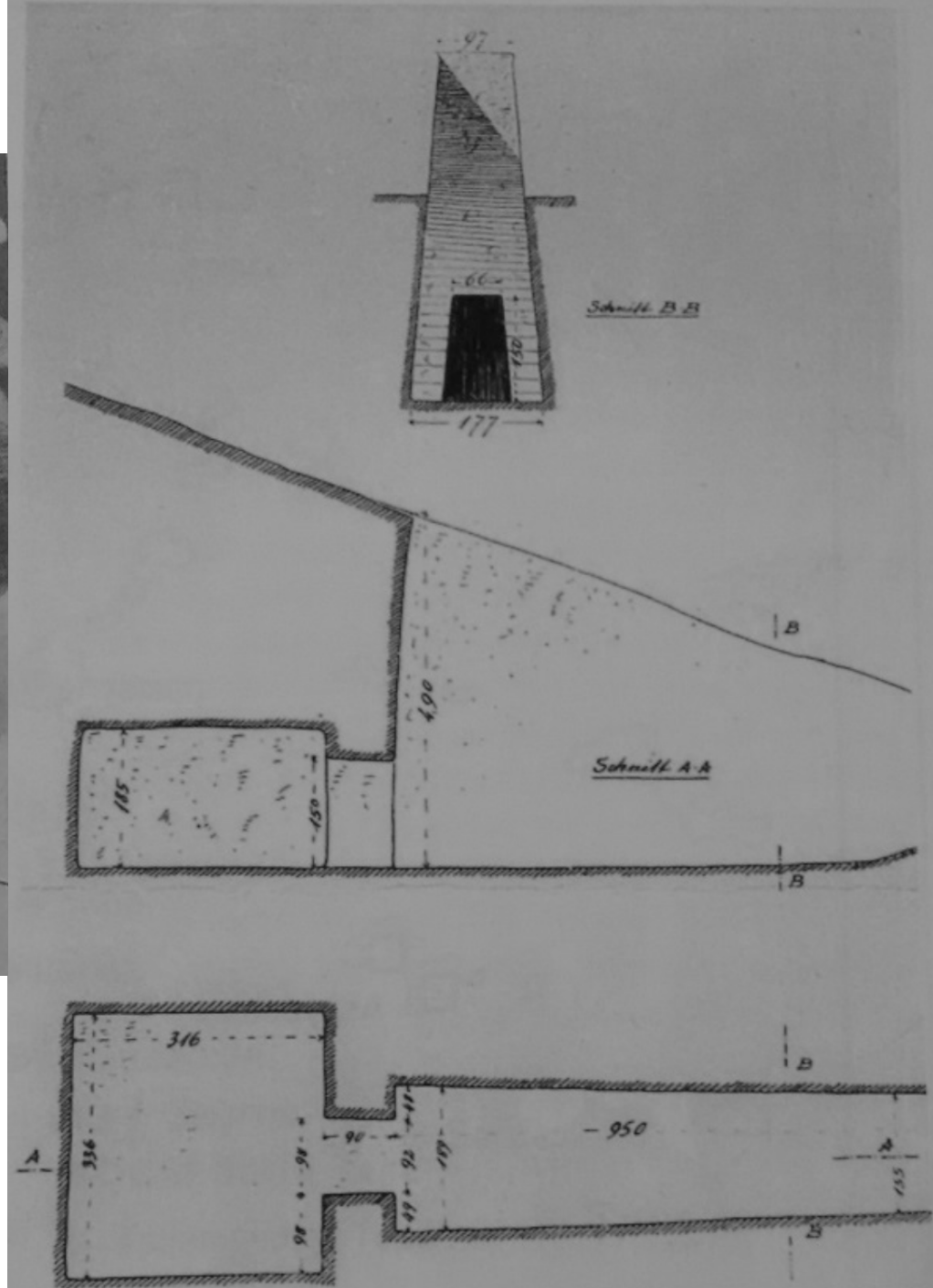
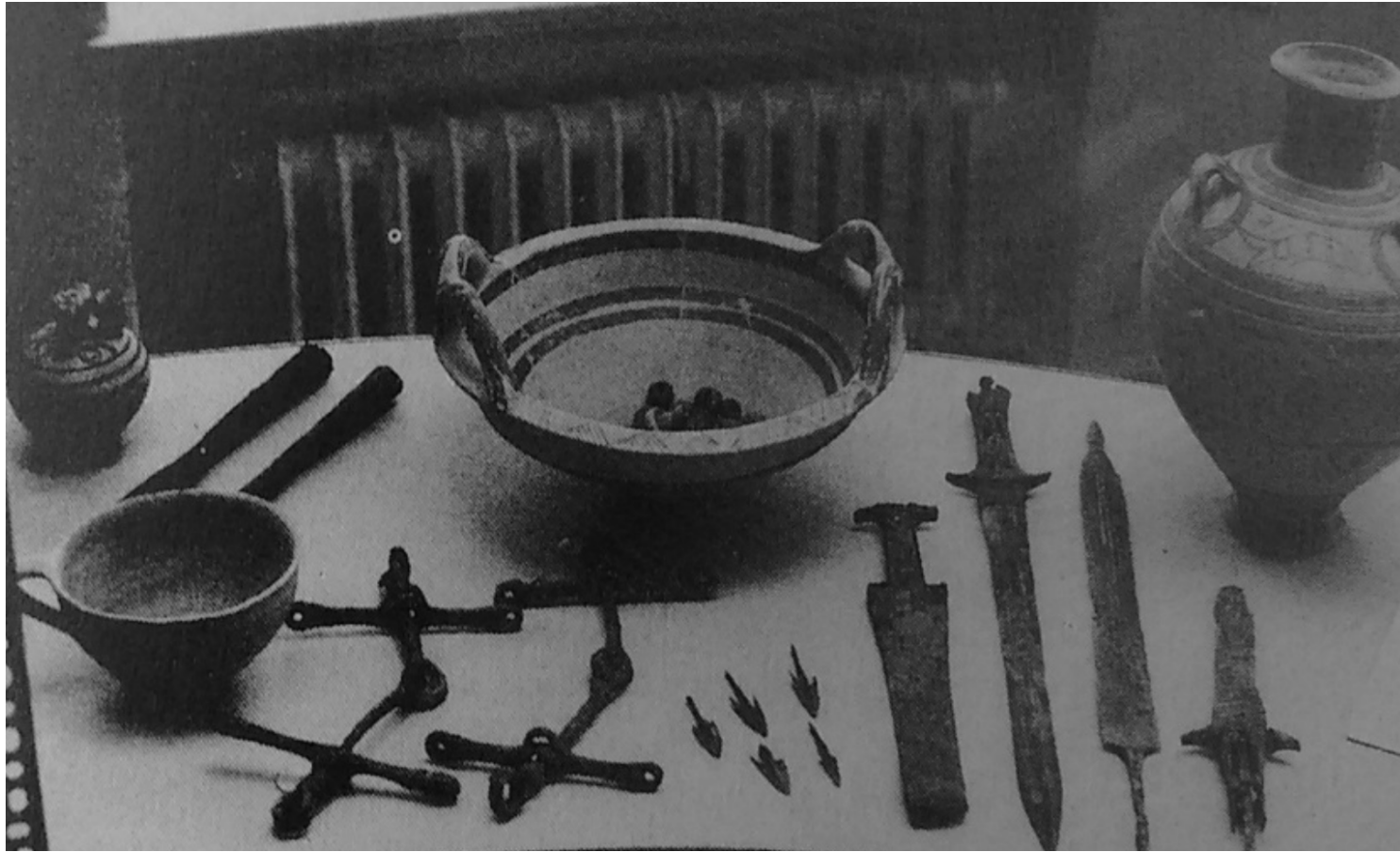

Argolis&Tryns&Milet seramik ticareti

- Bu tür ev Miken dünyasının her yerinde M.Ö. 14. ve 13. yüzyıllarda bulunur. Miken dünyasının dışında bu türde koridorlu evler bilinmemektedir. Ayrıca, bu dönemde Miken cenaze törenleri ile ilgili kanıtlar vardır. 1908 yılında Değirmentepe tepesinin doğu yamacında 11 Miken oda mezarı kazılmıştır.
- Bu mezarlardan biri mezar D33'tür. Yaklaşık 9.50 m uzunluğunda bir dromosu vardı. Odanın kenarları 3 m'den uzundur ve mezar eşyalarının çoğu Miken karakterindedir. D33 mezarında özellikle mezar armağanı olarak çok sayıda kap vardı. Bu seramik kapların türleri çoğunlukla Miken seramiğidir. Üstelik en az üç bronz kılıç var. Yayınlanan dört kılıçtan biri Ege tipindedir. Diğerleri için Anadolu veya Levant kökenli olduğu öne sürülmüştür.

D33 Miken mezari

- Bu dönemden itibaren Pylos'ta bulunan ve 'Miletli kadın' anlamına gelen mi-ra-ti-ja adı verilen bazı kadınlardan bahseden Lineer B tabletleri vardır. Bu kadınlar muhtemelen tekstil endüstrisinde çalışıyorlardı. Birçok bilim insanı, bu kadınların Millawanda'daki köle pazarında satın alındığına inanıyor. Ayrıca Yunanistan'da Thebes'te bulunan ve 'Milet'ten bir adam'dan (mi-ra-ti-jo) bahseden bazı Lineer B tabletleri de vardır. Bu kişinin Thebes mahkemesinde önemli bir rolü var gibi görünüyor.
- Aynı dönemden itibaren Millawanda'daki Miken varlığını anlamamıza yardımcı olan Hitit metinlerine de sahibiz. İlk metin III. Hattuşili (MÖ 1267-1237) dönemine aittir. Bu mektup, Piyamaradu'nun bölgedeki eylemleriyle bağlantılı olarak yazılmıştır. Piyamaradu, bazı Hitit vasal devletlerini isyan ettirerek veya diğer vasal devletleri fethederek Hititler için pek çok sıkıntıya neden olmuştur. Bu metin Tawagalawa mektubu olarak bilinir ve muhatap Ahhiyawa kralıdır. Hititler, Millawanda'ya yaptıkları bir savaştan sonra Piyamaradu'yu kovaladılar, ancak Piyamaradu, Ahhiyawa'ya kaçmayı başardı. Daha sonra Hattuşili, Piyamaradu'yu Hititlere teslim etmek için kardeşi olarak adlandırdığı Ahhiyawa kralına yazdı.

- Tawagalawa Mektubu,
- Ama kardeşim [habercisi] benimle tanıştığında, bana [herhangi bir selam] veya herhangi bir hediye getir. Sadece [şu şekilde] konuştu: "Atpa'ya yazdı:" [Piyamaradu] Hatti Kralı'na dön! "[...] Sonra Millawanda'ya gittim; Bu konu yüzünden gittim: "Kardeşimin tebaası, Piyamaradu ile konuşacağım sözlerini işitsin." Sonra Piyamaradu gemiyle ayrıldı, Atpa ve Awayana ise benim ona karşı yaptığım suçlamaları dinledi. Neden meseleyi örtbas ediyorlar - çünkü o onların kayınpederi? Tüm işi size rapor edeceklerine dair yemin ettirdim. Veliaht Prens'i göndermedim mi (diyerek): "Oraya git, elinden tut, onu benden önce buraya getirmek için seninle arabaya bindir" mi? Reddetti. Büyük Kral Tawagalawa'nın kendisi (temsilcisi olarak?) Millawanda'ya geçtiğinde, Kurunta [zaten (?)] Buradaydı. Büyük Kral sizinle buluşmaya gitti - güçlü bir kral değil miydi?

- Maalesef bu eylemin sonucunu bilmiyoruz. Bununla birlikte, Ahhiyawa kralının Piyamaradu'yu teslim etmesi pek olası görünmüyor. Bölgede Ahhiyawalıların eylemlerinin devam ettiğini gözlemlersek, bu daha da netleşir. Bu metinden anlaşılıyor ki, Millawanda hükümdarı Atpa, III. Hattuşili ondan bir mesaj iletmesini istediğinden beri Ahhiyawa kontrolündedir. Bu nedenle kentteki Hitit kontrolünün uzun süreli olmadığı anlaşılıyor.
- Millawanda'nın son sözü, IV. Tudhaliya (MÖ 1237-1209) tarafından yazılan, Millawanda mektubu olarak bilinen parçalı bir tablette yer alır. Muhatap Batı 'daki bir Hitit vasalı, belki Seha Nehri Ülkesi, Mira veya Millawanda hükümdarıdır. Tudhaliya, muhatabı "oğlum" olarak adlandırır. Muhatap Millawanda'nın hükümdarı ise, bu Ahhiyawalılar'ın Millawanda'daki kontrolünü kaybettiği ve şehrin Hitit kontrolü altında olduğu anlamına gelir.

Milawanda Mektubu

- Ben, Majesteleri ve (siz), oğlum, Milawata diyarının sınırları, [iyi niyetinizi] esirgemezsiniz. Ben, Majesteleri, gönülden iyi niyetinize [güveneceğim]. [Ve ...] Milawata ülkesinin sınır bölgesinde size vermediğim [

- Bu dönemden itibaren Millawanda'da Hitit etkisine dair kanıtlarımız var. Simetrik boynuzların kıvrıldığı konik bir başlık tasvir edilmiş yerel olarak üretilmiş bir Miken krater parçası bulunmuştur. Hafiri, bunun bir kült standı olduğunu düşünüyordu. Ancak diğer bilim insanları, bu tasviri Hitit tanrıları ve hükümdarları tarafından giyilenler gibi boynuzlu bir başlık olarak kabul ettiler.

Tudhaliya IV/III 'ün mühür baskısı,
boynuzlu konik başlıklı Hitit tanrısı
tasviri

Çağdın kabartması Gaziantep, M.Ö. 14-
13.yy, Adana Müzesi, Fırtına Tanrısı

- Değirmentepe'deki mezarlar, Miken'den Hitit etkisine geçişi gösteren kanıtlar sağlıyor. Miken oda mezarlarında Ege tiplerine uymayan üç kılıç bulundu. Niemeier, bu kılıçlardan ikisinin kavisli kabzalı ve bıçağın üstünden çıkıntı yapan «çıkıntı» benzeri bir uzantıya sahip olan bu kılıçların Tell Atchana / Alalakh ve Ras Shamra / Ugarit'ten paralelleri olduğunu belirtir.
- M.Ö. 13. yüzyılın ikinci yarısında hem Alalakh hem de Ugarit'in Hitit kontrolünde olduğunu unutmamalıyız. Dolayısıyla Değirmentepe'den gelen bu üç kılıç büyük olasılıkla Hitit kökenlidir.

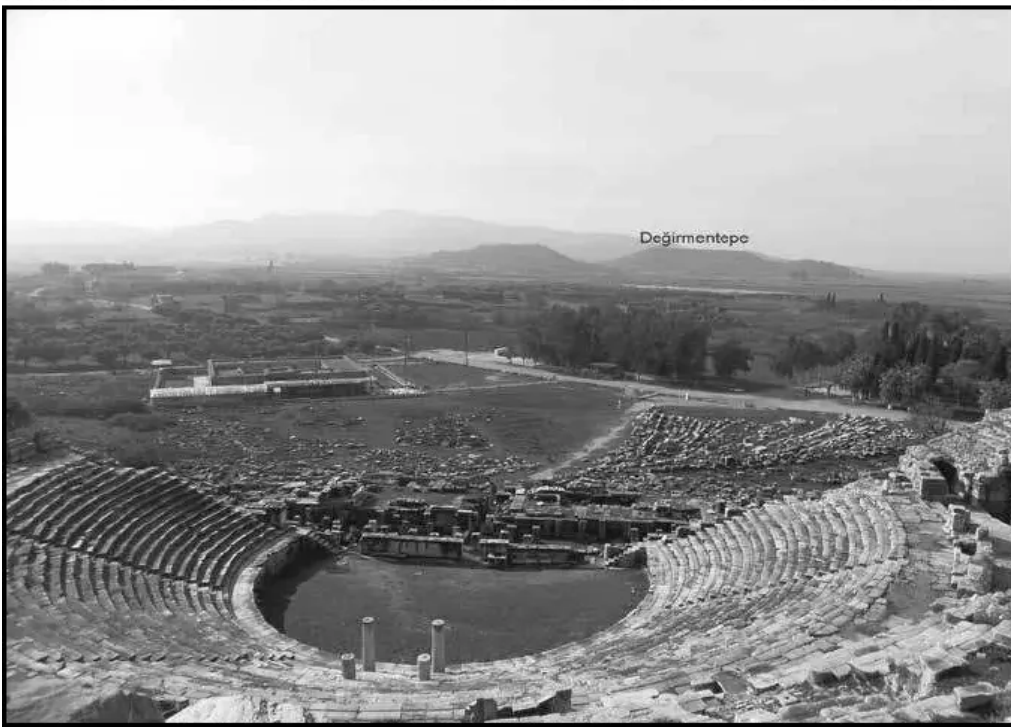
- Millawanda'da, çanak çömleğin çoğunluğunun yerel olarak üretilen Miken tipinde olması kültürel ve ticari bir etkiyi gösterir.
- Millawanda mimarisinde, evlerin iyi korunmadığını ancak ortaya çıkarılanların hem Yunanistan'da hem de Anadolu ile paralellik gösterdiği anlaşılmıştır. Sadece üçüncü yapı katında Yunanistan'da var olan koridorlu ev var. Başka bir deyişle, bu unsurlar Miken Yunanistanı'ndan daha güçlü bir etkiye doğru bir miktar eğilim göstermektedir, ancak yerleşim yerinin sadece küçük bir yüzdesini temsil ediyor ve yerleşimin geri kalanı için şimdilik emin olamayız.
- Millawanda'da ele geçen psi tipi pişmiş toprak kadın figürinleri Yunan anakarasında çok yaygındır.
- Millawanda Miken tipi mezarların yanı sıra Miken tipi eşyaların bulunması ve sadece birkaç Anadolu veya Hitit tipi mezar eşyasına sahip olduğu düşünüldüğünde, bölgedeki gerçek Miken varlığı için çok ikna edici bir göstergedir ki bunlar Miken mezarlarında bulunmuştur.

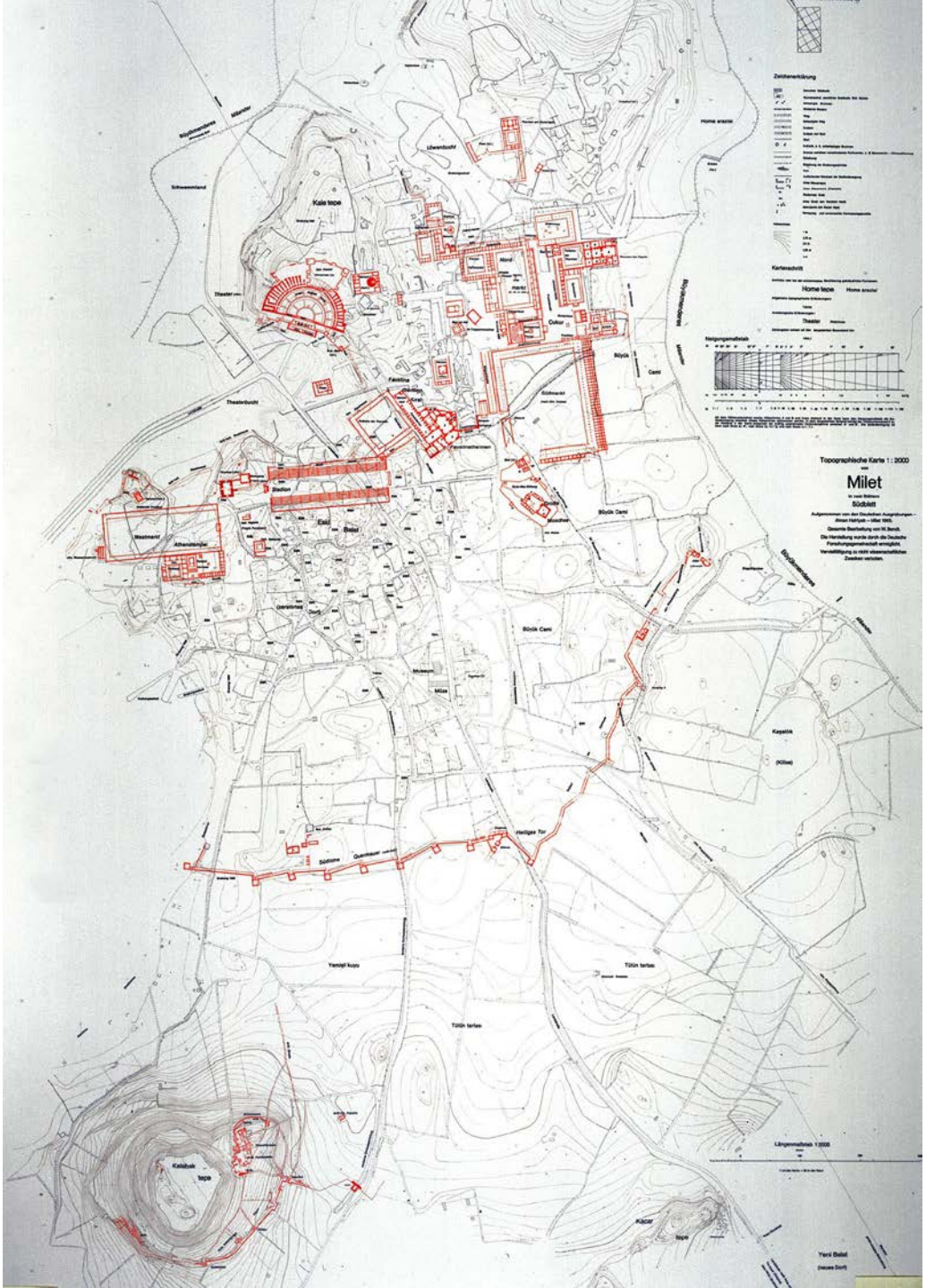

Milet Nekropolü'nün büyük bir bölümü, Milet Antik Kenti'nin yaklaşık olarak 2 km. kuzeybatısında yer alan Kalabaktepe, Değirmentepe ve Zeytintepe'nin eteklerinde yer almaktadır. Bu bölgede yer alan nekropolün, M.Ö. II. Bin yıl ile M.S. I. Bin yıl arasında kullanılmış olduğunu anlaşılmıştır.

Değirmentepe'de ilk olarak 1901-1906 yılları arasında Alman Kazı ekibinden Salis ve Watzinger, 1906-1907 yıllarında Wiegand, 1977 yılında ise Kossatz Zeytintepe'de kazılar yapmıştır.

Kalabaktepe ve
Değirmentepe
Nekropol alanı

II. Nolu mezar

- Kaçakçıların açmış oldukları kaçak kazı çukurunda üst örtünün tahrip edildiği anlaşılan ana oda içerisinde ilk olarak kuzey duvarında kemerli bir geçiş noktasının üst bölümü bulunur. Tabana yaklaşıldığında ise, bir küp ile karşılaşıldı. Restorasyon sonrası Miken Dönemi'ne tarihlenen üç kulplu kap olduğu anlaşılmıştır. Bu formdaki üç kulplu küpün; Rodos - Apollona ve Astypalaia kökenli olduğu sanılmaktadır. Mountjoy bu formun Geç Hellas IIIC Erken (LH IIIC Erken evre M.Ö. 1190-1130) döneminde popüler olduğunu tespit etmiştir. Kulpların arasındaki betime gelince: "Melez çiçek" olarak adlandırılan zikzaklarla bağlantılı çok saplı spiraller özellikle Kos ve Miletos'un tipik desenleridir. Yatay çizgilerle kombine edilmiş spirallerin altında, yan kolların dışında büyüyen çift baltayı andıran betim görülmektedir. Görüldüğü coğrafya daha geniş olan bu betimi ise Furumark "bant yapraklı, çift kanatlı çiçek" olarak tanımlamaktadır.

Üç kulplu priform küp.

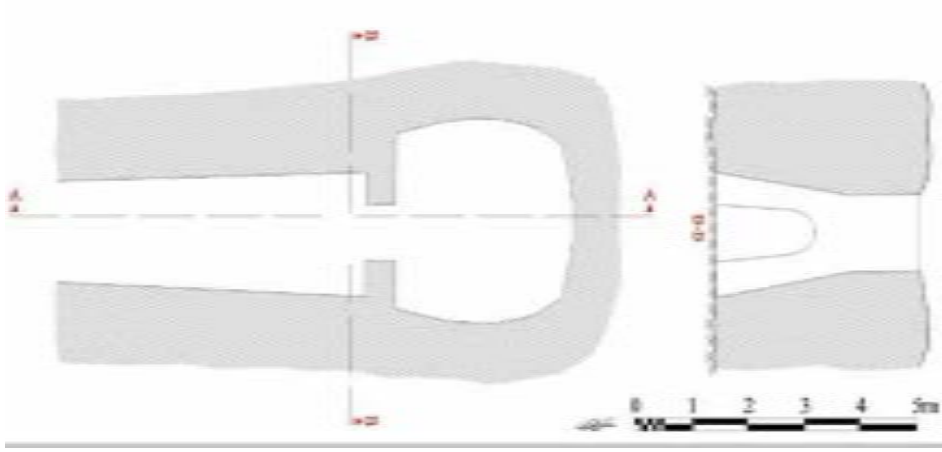
Mezarın tabanında bulunan bir diğerk eser ise; kaidesi gövdesiyle bütünlük arz eden içerisinde, kaidesinde ve dudak bölümünün altında düz bantların; kulplarının arasında ve dudak bölümünün üstünde ise dalgalı bandın yer aldığı geniş ağızlı, sepet tipi halka dipli kalathostur, bu kalathoslar Geç Hellas IIIB ve IIIC Erken (LH IIIB M.Ö. 1300-1200 ve LH IIIC Erken M.Ö. 1190- MÖ 1130) dönemlerinde görülür.

Değirmentepe'den ele geçen aynı form ve benzer desendeki diğerk bir kalathostan yola çıkarak, bu formu ve motifi M.Ö. 1300-1130 yılları arasına tarihlenmiştir. Mezar içerisinde dağılmış haldeki kemikler, bize mezarın antik dönemde soyulmuş olduğunu düşündürtse de altın takı parçalarının ve küpelerin ele geçmesi mezar konseptinin doğal afetler sonrasında değişmiş olabileceğini de akla getirmektedir. Taban seviyesinden çıkarılan tüm toprağın elenmesinden sonra küçük kemik parçaları haricinde herhangi bir buluntuya ulaşamamıştır.

Mezar odasının dromosunda döneminin özelliklerini yansıtan seramik buluntular ve taş duvarın parçaları haricinde bir kalathosun parçalarına ulaşıldı.

Kalathos.

Değirmentepe, II No.lu mezar planı.

Miken Dönemi'ne özgü tholos plan tipini karakteristik özelliklerini taşıyan mezarın, planı ve fotoğrafları.

Mezar odasından girişin görünümü.

Dromostan mezar odasına bakış.

- Geç Tunç ağı'nın Milet'i Millawanda'dan elde edilen arkeolojik bulgular

- 1) anak çömlek

- 2) mimari

- 3) din

- 4) mezar gelenekleri

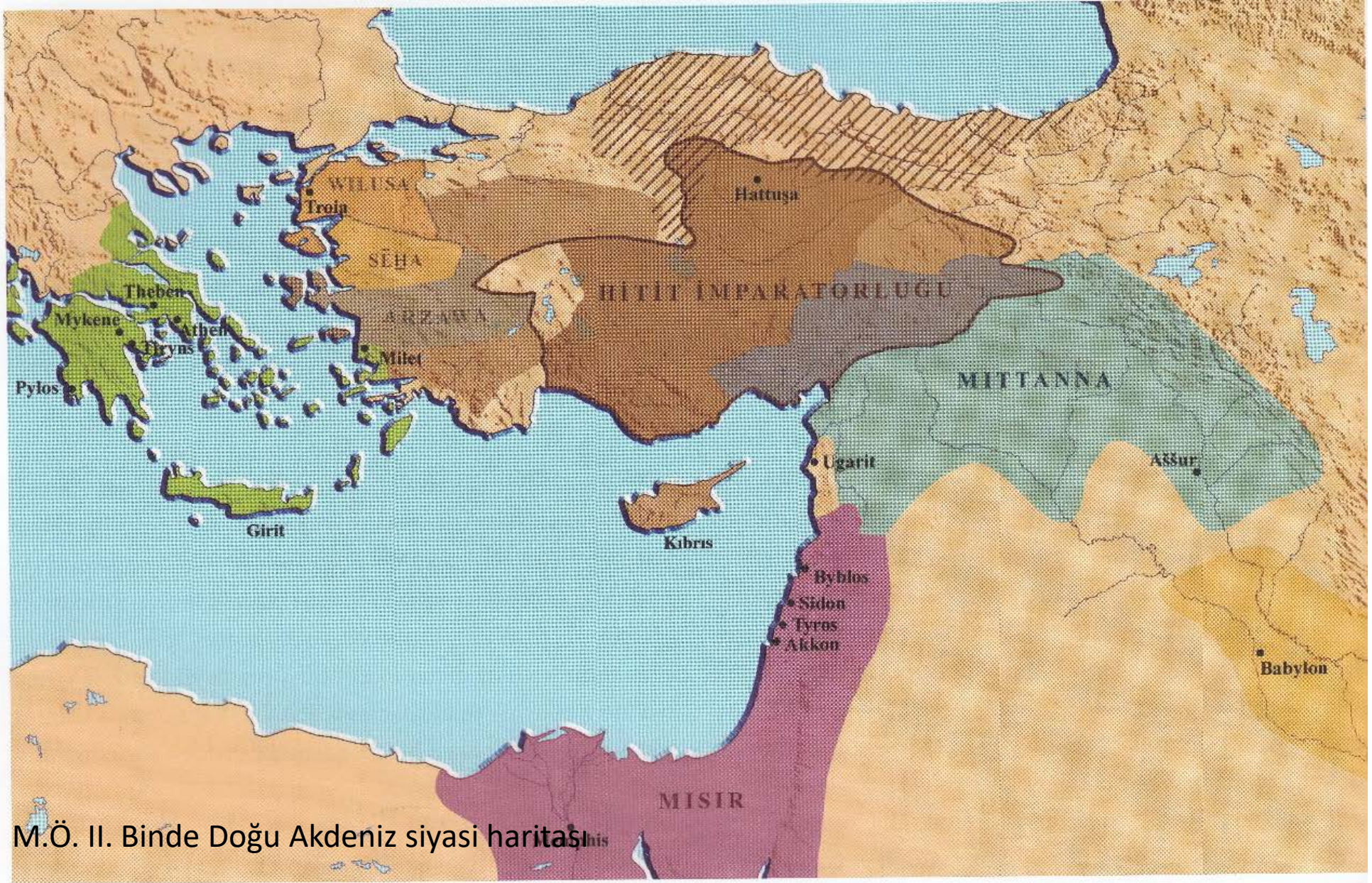
Ve filolojik kanıt olarak

5) Hitit metinlerindeki bilgileri kapsar.

- Millawanda, o zamanın iki büyük gücü, doğuda Hititler ve batıda Ahhiyawa arasında yer alıyordu. Hitit İmparatorluğu, krallıkları, çoğunlukla vasal devlet politikasıyla geniş bir alanı kontrol ediyordu. Ahhiyawa'ya gelince, konumu hakkında çok fazla tartışma yaşandı, ancak bilim insanlarının çoğu artık Yunanistan anakarasındaki Mikenlerle eşit olması gerektiği konusunda hemfikir.
- Bununla birlikte Miken teriminin öncelikle ve en önemlisi, genellikle Yunanistan'daki Geç Tunç Çağı'nın baskın arkeolojik kültürüne atıfta bulunmak için kullanılan materyal bir isim olduğunu unutmamalıyız, c. 1400 - 1200.

Milet ve Hitit -Miken İlişkileri

- Hitit-Anadolu ögelerinin Kıta Yunanistan'a taşınmasında ise köprü görevini Millavanda/Milet gerçekleştiriyor. Hem arkeolojik hem de filolojik kanıtlar kentin Miken/Ahhiyava'nın kontrolü altında olduğunu gösterir.
- Hitit belgelerinde geçen ve Milet ile ilişkilendirilen Millavanda Ahhiyava'nın Anadolu'daki belgeler ile sabit olan tek merkeziydi. Manapa-Tarhunta Mektubu'na göre, Millavanda, Ahhiyava'ya bağlı bir yerel yönetici olan Atpa'nın kontrolü altındaydı.
- III. Hattuşili Dönemi'ne ait olan M.Ö. 1250 yılına tarihlenen Tavagalava Mektubu'nda da aynı biçimde Ahhiyava kontrolündeki kentin, Piyamaradu'nun Hitit karşıtı faaliyetlerine ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Ahhiyava kralı'nın kardeşi Tavagalava'nın Miletos'u bir üs olarak kullandığı açıktır.
- II. Muwatalli Dönemi'ne tarihlenen Manapa-Tarhunta mektubuna göre W/Viluša'ya saldıran Piyamaradu'nun Şeha ülkesi kralı Manapa-Tarhunta'yı yendikten sonra Lazpa'ya saldırdığı ve buradan birçok zanaatkarı kaçırdığı belirtilmektedir.
- III. Hattuşili Dönemi'nde yine Piyamaradu'nun Lukka topraklarından 7000 kişiyi Ahhiyava-Miken topraklarına götürdüğü bilinmektedir. Piyamaradu'nun Batı Anadolu'daki görevleri arasında Ahhiyava'ya kalifiye işçi sağlamakta bulunuyor olmalıydı. Zira Miken sarayları bu türden, belli bir alanda uzmanlaşmış iş gücüne ihtiyaç duymaktaydı. Bunun en önemli örnekleri kuşkusuz Linear B tabletlerinden gelmektedir. Batı Anadolu yer isimleri ile tanımlanan büyük çoğunluğu kadınlardan oluşan dokuma işçilerinin Miken saraylarında istihdam edildiği görülmektedir.

M.Ö. II. Binde Doğu Akdeniz siyasi haritası

Harita 1: M.Ö. 15. ve 14. yüzyılda Doğu Akdeniz Bölgesi. Hitit Krallığı; Kaşka Bölgesi; Hitit Etki Alanı Bölgesi; Hitit Krallığı'nın yaklaşık M.Ö. 1420-1275'de yayıldığı alan; Mitanni Krallığı; Mısır Yeni Krallık; M.Ö. 15. yüzyılda Arzawa Ülkesi; M.Ö. 15. yüzyılda Seha; M.Ö. 15. yüzyılda Assuwa ya da (M.Ö. 14. yüzyılda) Wilusa; Ahhiyawa, Myken Kültürü (F. Starke'nin verileriyle DBM).

Harita 2: M.Ö. 13. yüzyılda Hitit Büyük İmparatorluğu ve Komşuları. ■ Hitit Büyük İmparatorluğu; ▨ Kaşka Bölgesi; ■ Arzawa/Kuzey Suriye Vasal Devletler Birliği; ■ Hitit Etki Alanı; ■ Hattuşa Hanedanı Kökenli Tarhuntassa Hanedanlığı; ■ M.Ö. 13. yüzyılda Orta Assur Krallığı; ■ Orta Babil Kassit Krallığı (Sanhara); ■ Mısır Yeni Krallık (Mizra); ■ Myken Kültürü (Ahhiyawa) (F. Starke'nin verileriyle DBM).

Kaynakça

- [MİLET](https://www.ruhr-uni-bochum.de/milet/):https://www.ruhr-uni-bochum.de/milet/
- Beckman, G., T. Bryce and E. Cline. 2011. 'The Ahhiyawa texts'. **Writings from the Ancient World** 28. Atlanta: Society of Biblical Literature.
- Eerbeek, J. 2014. "The 'Mycenaeans' in the south-eastern Aegean revisited." **Ph.D. diss., Amsterdam School for Culture and History.**
- Greaves, A. 2002. **Miletus: A History**. London: Routledge.
- Gür, B., 2012, ' Hititler, Mikenler ve Batı Anadolu'daki Kültür Etkileşimleri', **Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1 Sayı: 2, 12-22.
- Hasibe AKAT İslam, H.A.; Aslan, A., 2015, ' Milet Nekropolü, Değirmentepe Mevkii Kazı Çalışmaları (2012-2013)', **23. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, 377- 397.
- Kaiser, I., J. Zurbach. 2015. "Late Bronze Age Miletus: The Anatolian Face." **In Nostoi Indigenous Culture, Migration + Integration in the Aegean Islands + Western Anatolia During the Late Bronze & Early Iron Ages**, edited by N. Stampolidis, C. Maner and K. Kopanias, 557 - 579. Istanbul: Koc University Press.
- Kelder, J. 2006. "Mycenaeans in Western Anatolia." **In TALANTA, proceedings of Dutch Archaeological and Historical Society, edited by J.P. Stronk and M.D. de Weerd, vol. XXXVI-XXXVII**, 49-86. Amsterdam: Dutch Archaeological and Historical Society.
- Mellink, M. 1983. "The Hittites and the Aegean World: Part 2, Archaeological comments on Ahhiyawa - Achaians in Western Anatolia." **AJA** 87:138-141.
- Mountjoy, P.A. 1998. "The East Aegean-West Anatolian Interface in the Late Bronze Age: Mycenaeans and the kingdom of Ahhiyawa." **AnatSt** 48: 33-67.
- Niemeier, W.D. 1998. "The Mycenaeans in Western Anatolia and the Problems of the Origin of the Sea Peoples." **In Mediterranean Peoples in Transition: Thirteenth to Early Tenth Centuries BCE: In Honor of Professor Trude Dothan**, edited by S. Gitin, A. Mazar and E. Stern, 17-65. Jerusalem: Israel Exploration Society.
- _____. 2005. "Minoans, Mycenaeans, Hittites and Ionians in Western Asia Minor: New Excavations in Bronze Age Miletus – Millawanda." **In Greeks in the East**, edited by A. Villing, British Museum Research Publication, no. 157, 1-36. Oxford: British Museum.
- Raymond, A. E. (2005). **Miletus in the Bronze Age and Minoan Presence in the Eastern Aegean**, Graduate Department of the History of Art Ancient Studies Collaborative Programme University Of Toronto, yayınlanmamış doktora tezi.